

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของ นักศึกษาพยาบาล สถาบันการศึกษาพยาบาลครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาลและ เปรียบเทียบเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวช และต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาลจำแนกตามอายุ สังกัด ภูมิภาค และ ประสบการณ์การเรียนวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและ เจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชกับอัตมรณทัศน์ของนักศึกษาพยาบาล โดยตั้งสมมติฐานการวิจัยว่า

1. นักศึกษาพยาบาลในกลุ่มอายุสูงมีเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชในทางบวกมากกว่านักศึกษาพยาบาลในกลุ่มอายุต่ำ
2. นักศึกษาพยาบาลที่มาจากต่างสังกัดกันมีเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชแตกต่างกัน
3. นักศึกษาพยาบาลที่มีภูมิภาคแตกต่างกันมีเจตคติต่อผู้ป่วยและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชแตกต่างกัน
4. นักศึกษาพยาบาลที่มีประสบการณ์การเรียนวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชมีเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชในทางบวกมากกว่านักศึกษาพยาบาลที่ไม่มีประสบการณ์การใช้การเรียนวิชานี้
5. เจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวช และต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชมีความสัมพันธ์ทางบวกกับอัตมรณทัศน์ของนักศึกษาพยาบาล

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาพยาบาลหลักสูตรปริญญาตรีหรือเทียบเท่าทั่วประเทศที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 จำนวน 192 คน และชั้นปีที่ 4 จำนวน 198 คน กลุ่มตัวอย่างนี้ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการศึกษาเอกสาร ตำรา การเก็บรวบรวมข้อมูล และดัดแปลงมาจากผู้อื่น มีจำนวน 3 ชุด คือ

ชุดที่ 1 ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว เพื่อสอบถามถึงสภาพของผู้ตอบ แบบสอบถาม เป็นชนิดเติมคำ จำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบวัดทัศนคติ จำนวน 28 ข้อ

ชุดที่ 2 และ 3 เป็นแบบวัดเจตคติ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวทฤษฎีการกระทำ ด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action)

โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. สํารวจความเชื่อเด่นชัดที่มีต่อผู้ป่วยจิตเวช และการดูแลผู้ป่วยจิตเวช จาก นักศึกษาพยาบาลที่เข้าช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 344 คน โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดอย่างอิสระ

2. แจกแจงความถี่สูง อดยนำข้อความเชื่อที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมดมาแยกกลุ่ม ให้ข้อความเชื่อที่มีความหมายใกล้เคียงกันไว้ด้วยกัน กลุ่มใดที่มีความถี่สะสมน้อยกว่าร้อยละ 25 ให้ตัดทิ้งไป

3. จัดหมวดหมู่ความเชื่อเด่นชัดที่มีความถี่สูงเป็นด้าน ๆ โดยต้องค้ประกอบของ เจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวช จำนวน 2 ด้าน และองค์ประกอบของเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช จำนวน 4 ด้าน

4. จัดทำแบบสอบถามเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและแบบสอบถามเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาล แบ่งออกเป็น 2 ชุด ดังนี้

ก) ชุดที่ 1 ชื่อแบบวัดเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวช จำนวน 40 ข้อ แบ่งออกเป็น 2 มาตรฐาน ๆ ละ 20 ข้อ แต่ละมาตรฐานมี 2 ด้าน คือ ด้านความคิด สติปัญญา 14 ข้อ ด้านอารมณ์ ความรู้สึก 6 ข้อ

ข) ชุดที่ 2 แบบวัดเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช จำนวน 50 ข้อ แบ่งออกเป็น 2 มาตรฐาน ๆ ละ 25 ข้อ แต่ละมาตรฐานมี 4 ด้าน คือ ด้านความคิด สติปัญญา 8 ข้อ ด้านอารมณ์ ความรู้สึก 6 ข้อ ด้านลักษณะของพยาบาล 6 ข้อ ด้านพฤติกรรมกรพยาบาล 5 ข้อ

การตรวจสอบความตรงของเครื่องมือ เนื่องจากเครื่องมือชุดที่ 2 และ 3 สร้าง จากความเชื่อเด่นชัดของนักศึกษาพยาบาลที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่าง จึงมีความตรงตาม เนื้อหาแล้ว ดังนั้นจึงนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการพยาบาลจิตเวช และด้านภาษาศาสตร์

รวม 4 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุม ความชัดเจนด้านภาษา ความถูกต้องของการวัด และความตรงทางโครงสร้างการตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำเครื่องมือชุดที่ 2 และ 3 ไปให้นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 และ 4 คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยคริสเตียน จำนวน 30 คน ตอบแบบสอบถามแล้วนำมาหาค่าความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficiency) (ประคอง กรรณสูต, 2528) ได้ค่าความเที่ยงชุดที่ 2 เท่ากับ 0.83 และชุดที่ 3 เท่ากับ 0.86 หลังจากนั้นนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างแล้วนำเครื่องมือชุดที่ 1 คือแบบวัดอัตมโนทัศน์ ชุดที่ 2 คือแบบวัดเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวช และชุดที่ 3 คือแบบวัดเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชมาหาค่าความเที่ยงจากสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคอีกครั้ง ได้ค่าความเที่ยง 0.94, 0.72 และ 0.93 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย แจกแบบสอบถามทั้ง 3 ชุด ให้นักศึกษาพยาบาลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้เวลารวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกันยายน ถึงเดือนตุลาคม 2538

การวิเคราะห์ข้อมูล

กระทำโดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล และกลุ่มนักศึกษาที่มีเจตคติทางบวก-ทางลบต่อผู้ป่วยจิตเวช และการพยาบาลผู้ป่วยจิตเวช โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ คำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของมาตรวัดความเชื่อ มาตรประเมินลักษณะความเชื่อ และมาตรวัดเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวช และการดูแลผู้ป่วยจิตเวชเป็นรายข้อ รายด้าน และโดยรวม วิเคราะห์เจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวช และการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาล จำแนกตามอายุ สังกัด ภูมิภาค และประสบการณ์การเรียน ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติ t สำหรับการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่าง 2 กลุ่ม ทดสอบค่า F ในกรณีเปรียบเทียบความแตกต่างมากกว่า 2 กลุ่ม ขึ้นไป และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลและอัตมโนทัศน์ของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างงานที่นี้ ได้แก่ นักศึกษาพยาบาลหลักสูตรปริญญาตรี จำนวน 390 คน อายุอยู่ในช่วง 17-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.79 ช่วง 21-27 ปี ร้อยละ 47.69 ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 50.8 ชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 49.2 สถาบันการศึกษาที่นักศึกษาส่วนใหญ่คือสังกัดกระทรวงสาธารณสุข คิดเป็นร้อยละ 23.07 รองลงมาคือ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ร้อยละ 19.49 นักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ใน ภาคอีสาน คิดเป็นร้อยละ 33.59

นักศึกษพยาบาลส่วนใหญ่มีอัตมโนทัศน์ในระดับกลาง คิดเป็นร้อยละ 58.72 ที่เหลืออยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 41.03 และมีระดับสูงเพียงร้อยละ 0.25 หรือ 1 คน

ตอนที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวช และคะแนนเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชและคะแนนเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช จำนวนก เป็นรายชื่อ และโดยรวม

1. นักศึกษาพยาบาล มีเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ในแง่ลบคือ งานเรื่องถูกกระทบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรงและเจ็บปวด ($\bar{X} = -4.27$) ในแง่บวกคือ งานเรื่องผู้ป่วยจิตเวชเป็นบุคคลที่น่าสงสาร น่าเห็นใจ ($\bar{X}=6.38$)

2. นักศึกษาพยาบาลมีเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยในแง่บวกเป็นส่วนใหญ่ โดยนักศึกษาพยาบาลเข้าใจว่าการดูแลผู้ป่วยจิตเวชที่สำคัญที่สุดคือการช่วยให้ผู้ป่วยกลับสู่สังคมได้ ($\bar{X}=7.48$) นักศึกษาพยาบาลคิดว่าการดูแลผู้ป่วยจิตเวชพยาบาลควรมีลักษณะที่สำคัญที่สุดคือเข้าใจตนเอง และผู้อื่น ($\bar{X}=8.07$) และควรรอบคอบ ช่างสังเกต ($\bar{X}=8.01$) นักศึกษาพยาบาลเห็นว่าพฤติกรรมพยาบาลที่สำคัญที่สุดในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชคือต้องให้การพยาบาลด้วยความเข้าใจ เห็นใจผู้ป่วย ($\bar{X}=7.72$) และนักศึกษพยาบาลรู้สึกว่าการดูแลผู้ป่วยจิตเวชทำให้ตนรู้สึกภูมิใจ ที่สามารถช่วยให้ผู้ป่วยดีขึ้นได้ ($\bar{X}=7.47$) เป็นเรื่องสำคัญ

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชระหว่างกลุ่มนักศึกษาพยาบาลที่มีเจตคติทางบวก และกลุ่มที่มีเจตคติทางลบต่อผู้ป่วยจิตเวช

1. จำนวนนักศึกษาพยาบาลที่มีเจตคติในทางบวกมีมากกว่าจำนวนนักศึกษาพยาบาลที่มีเจตคติในทางลบเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 4.35) และนักศึกษาพยาบาลที่มีเจตคติทางบวกต่อผู้ป่วยจิตเวชนั้น เป็นเจตคติทางบวกในระดับน้อยมากที่สุด (ร้อยละ 17.4) ไม่มีใครมีเจตคติทางบวกในระดับมากเลย ส่วนนักศึกษาพยาบาลที่มีเจตคติทางลบต่อผู้ป่วยจิตเวช ก็เป็นเจตคติที่ทางลบในระดับน้อยมากที่สุด (ร้อยละ 13.08) และไม่มีใครมีเจตคติทางลบในระดับกลางหรือระดับมากเช่นกัน

สำหรับจำนวนนักศึกษาที่มีเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีเจตคติในทางบวก มีเพียงร้อยละ 0.51 เท่านั้นที่มีเจตคติทางลบ

นักศึกษาพยาบาลมีเจตคติทางบวกระดับกลางมากที่สุด (ร้อยละ 64.36)

จึงสรุปได้ว่า ร้อยละ 99 ของนักศึกษาพยาบาลมีเจตคติทางบวกต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช จึงไม่จำเป็นต้องมีการเปรียบเทียบเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชระหว่างนักศึกษาพยาบาลที่มีเจตคติทางบวกกับทางลบอีกต่อไป

2. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของมาตรวัดเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวช ระหว่างนักศึกษาพยาบาลที่มีเจตคติทางบวกและทางลบต่อผู้ป่วยจิตเวช ตามรายชื่อด้วยวิธีทดสอบค่าที่พบว่า นักศึกษาพยาบาลทั้ง 2 กลุ่ม มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แทบทุกข้อ ข้อที่มีความแตกต่างกันอย่างมากที่สุดคือ ผู้ป่วยจิตเวชเป็นคนเพื่อฝัน สับสน พุดจาเพื่อเจ้า ($t=14.28$) และผู้ป่วยจิตเวชเป็นบุคคลน่าขัน ($t=6.20$) ส่วนข้อ ที่ไม่มีความแตกต่างคือ ผู้ป่วยจิตเวชเป็นคนที่น่าสงสาร น่าเห็นใจ และน่าสนใจศึกษา

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจากมาตรวัดความเชื่อ ระหว่างนักศึกษาพยาบาลที่มีเจตคติทางบวกกับนักศึกษาพยาบาลที่มีเจตคติทางลบต่อผู้ป่วยจิตเวชตามรายชื่อด้วยวิธีทดสอบค่าที่ พบว่า นักศึกษาพยาบาลทั้ง 2 กลุ่ม มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เกือบทุกข้อ ข้อที่มีความแตกต่างมากที่สุดคือ ผู้ป่วยจิตเวชเป็นบุคคลที่भिเศษต่อต้านและก่อปัญหาสังคม ($t=-7.82$) และผู้ป่วยจิตเวชน่ากลัว ($t=7.22$) ส่วนข้อที่ไม่มีความแตกต่างคือ ผู้ป่วยจิตเวชต้องการการเข้าใจและยอมรับ ควรได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างจริงจัง และควรได้รับการช่วยเหลือทุกด้านตลอดเวลา ผู้ป่วยจิตเวชน่าสงสาร น่าเห็นใจ และน่าสนใจศึกษา

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจากมาตรประเมินลักษณะความเชื่อรายข้อ ด้วยวิธีทดสอบค่าที ระหว่างนักศึกษายาบาลที่มีเจตคติทางบวกกับนักศึกษายาบาลที่มีเจตคติทางลบต่อผู้ป่วยจิตเวช ข้อที่มีความแตกต่างสูงที่สุดคือ ผู้ป่วยจิตเวชเป็นบุคคลที่เพื่อน สับสน พูดเพื่อใจ (t=10.82)

ตอนที่ 4 เปรียบเทียบเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษายาบาล จำแนกตามอายุ สังกัด ภูมิภาค และประสบการณ์การเรียน

1. การเปรียบเทียบเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชระหว่างนักศึกษายาบาลกลุ่มอายุสูงกับนักศึกษายาบาลในกลุ่มอายุต่ำ ปรากฏว่า นักศึกษายาบาลทั้ง 2 กลุ่ม มีเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาลักษณะของเจตคติพบว่า มีเจตคติโดยรวมเป็นไปในแง่บวก

ดังนั้นจึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า นักศึกษายาบาลในกลุ่มอายุสูง มีเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชในทางบวกมากกว่านักศึกษายาบาลในกลุ่มอายุต่ำ

2. การเปรียบเทียบเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชระหว่างนักศึกษายาบาลที่มีสังกัดต่างกัน 6 สังกัด พบว่า นักศึกษายาบาลทั้ง 6 สังกัด มีเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า นักศึกษายาบาลที่มีสังกัดต่างกัน มีเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชแตกต่างกัน

3. การเปรียบเทียบเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชระหว่างนักศึกษายาบาลที่มาจากภูมิภาคต่างกัน 5 ภูมิภาค พบว่า นักศึกษายาบาลจากทุกภูมิภาค มีเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นจึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า นักศึกษายาบาลที่มีภูมิภาคต่างกัน มีเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชแตกต่างกัน

4. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชระหว่างนักศึกษายาบาลที่มีประสบการณ์การเรียนกับนักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์การเรียน พบว่า นักศึกษายาบาลทั้ง 2 กลุ่ม มีเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นจึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า นักศึกษาพยาบาลที่มีประสบการณ์การเรียนในวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช มีเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชในทางบวกมากกว่านักศึกษาพยาบาลที่ไม่มีประสบการณ์ในวิชานี้

ตอนที่ 5 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชกับอัตมรณทัศน์

1. จากสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า เจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชมีความสัมพันธ์ทางบวกกับอัตมรณทัศน์ของนักศึกษาพยาบาล ปรากฏว่าไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มีเจตคติทางบวกต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช แต่มีเจตคติทางลบต่อผู้ป่วยจิตเวช คะแนนรายชื่อที่เป็นบวกมากเช่น ผู้ป่วยจิตเวชเป็นบุคคลที่น่าสงสารน่าเห็นใจ พยาบาลจิตเวชเป็นบุคคลที่รอบคอบช่างสังเกต สุขุมควบคุมอารมณ์และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี คะแนนรายชื่อที่เป็นลบมากเช่น ผู้ป่วยจิตเวชเป็นบุคคลที่ถูกกระหนาบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรงและเจ็บปวรินทร์ เป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น มีพฤติกรรมที่คาดไม่ถึงและควบคุมตนเองไม่ได้ เป็นต้น

ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่า ในช่วงเวลาที่นักศึกษาพยาบาลอยู่ในสถาบันการศึกษา ได้รับความรู้และการสอนที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วยจิตเวช โดยเฉพาะในวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ซึ่งนอกจากจะมีจุดมุ่งหมายให้นักศึกษาพยาบาลมีความสามารถเพียงพอในการดูแลผู้ป่วยจิตเวชแล้ว ยังมุ่งให้มีเจตคติทางบวกต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชอีกด้วย การที่นักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชเป็นบวก จึงเป็นการแสดงว่าการสอนของคณาจารย์ในตลอดระยะเวลาของหลักสูตรการศึกษา ส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลมีความเชื่อและความพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมในการดูแลผู้ป่วยได้ดี ทว่าการดูแลผู้ป่วยจะเป็นไปได้อย่างถูกต้องเหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพได้นั้น นักศึกษาพยาบาลควรมีเจตคติทางบวกต่อผู้ป่วยด้วย แต่ในงานวิจัยนี้พบว่าเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาลเป็นไปทางลบ ซึ่งอาจใช้การเรียนการสอนมาช่วยปรับเจตคติ เช่น จัดโครงการพิเศษเพื่อ

เสริมสร้างและพัฒนาเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาล โดยใช้หลักการและทฤษฎีในการเปลี่ยนเจตคติ เช่น การให้ข้อมูลใหม่ การสร้างการเรียนรู้ใหม่ และการเสริมแรง การให้รางวัล เพื่อให้เกิดการคงอยู่ของการเรียนรู้นั้น การใช้อิทธิพลของกลุ่มอ้างอิง และการใช้วิธีการหลายอย่างร่วมกัน เป็นต้น

นอกจากนี้ ผลวิจัยคะแนนรายข้อที่เป็นลบดังกล่าวข้างต้นยังสอดคล้องกับความเห็นของ Burgess (1993) ที่กล่าวโดยสรุปว่า ส่วนใหญ่แล้วบุคคลมักกังวลใจและหลีกเลี่ยงที่จะติดต่อสัมพันธ์กับผู้ป่วยจิตเวช เนื่องจากเกรงว่าจะถูกทำร้ายหรือพลอยเสียสุขภาพจิตไปด้วย อีกทั้งจากข้อมูลที่ได้ยังแสดงให้เห็นถึงความจริงที่ว่านักศึกษาพยาบาลมีความรู้สึกสงสารเห็นใจผู้ป่วย ในขณะที่เดียวกันก็ตระหนักดีว่า ผู้ป่วยจิตเวชเป็นอันตรายและมีพฤติกรรมที่คาดไม่ถึง ทำให้ไม่น่าเข้าใกล้ ผู้ที่จะเป็นพยาบาลจิตเวชที่ดีได้ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติพิเศษต่าง ๆ หลายประการ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเป็นไปได้นักศึกษาพยาบาลไม่เลือกที่จะปฏิบัติงานในแผนกจิตเวชเมื่อจบเป็นพยาบาลวิชาชีพแล้ว วิธีการแก้ไขเจตคติตามแนวทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลคือการเปลี่ยนความเชื่อและการประเมินความเชื่อให้สอดคล้องไปในทางเดียวกันเช่น ท้าความเข้าใจในตัวผู้ป่วยจิตเวชเสียใหม่ โดยเปรียบเทียบกับผู้ป่วยทางกาย เช่น บุคคลที่มี ข้อบกพร่องบางประการเช่น มีอาการหอบหืดเป็นประจำ บุคคลนี้ก็ไม่ต้องรออยู่ในที่อับชื้น มีฝุ่นละออง ในทานองเดียวกันกับผู้ที่ มี ข้อบกพร่องทางจิต ก็ควรหลีกเลี่ยงสิ่งหรือเหตุการณ์ที่จะมากกระทบจิตใจ และอาจชี้ให้เห็นถึงความจริงที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีแนวโน้มเป็นโรคจิตโรคประสาทได้ เมื่อยามพบวิกฤติการณ์ในตลอดทุกช่วงชีวิต ดังนั้นถ้าสามารถทำความเข้าใจเรื่องนี้ให้ปรากฏได้ก็จะยอมรับผู้ป่วยจิตเวชได้โดยไม่แบ่งแยกว่าเป็นคนละพวกกัน นอกจากนั้น การที่นักศึกษาพยาบาลมีเจตคติทางบวกต่อการดูแลแต่มีเจตคติทางลบต่อตัวผู้ป่วยจิตเวช จึงสมควรศึกษาต่อออกไปถึง แนวโน้มในการกระทำพฤติกรรมหรือเจตนาเชิงพฤติกรรมและการกระทำพฤติกรรม เพื่อข้อสรุปการค้นพบอีกต่อไปในอนาคต

ระบบการศึกษาก็ควรปรับปรุง เพื่อตอบสนองให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคม กล่าวคือ คงเอกลักษณ์และจรรยาแห่งวิชาชีพไว้แต่เปิดตัว เปิดโลกทรรศน์ของนักศึกษาพยาบาลให้กว้างขึ้น โดยจากการที่การเปลี่ยนเจตคติเกิดขึ้นโดยการเปลี่ยนองค์ประกอบด้านความคิดความรู้สึกและพฤติกรรม ซึ่งเมื่อส่วนประกอบด้านใดด้านหนึ่งของเจตคติเปลี่ยนไป ส่วนประกอบอื่นก็มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนไปด้วย ดังนั้น การที่จะทำให้เจตคติที่ดีต่อการดูแลผู้ป่วย

จิตเวชของนักศึกษาพยาบาลคงทนอยู่คือการปรับปรุงเนื้อหาการเรียนการสอน รวมทั้งหลักสูตร การเรียนการสอนและวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสม ซึ่งเป็นวิธีที่ประยุกต์มาจากทฤษฎี การเรียนรู้และพื้นฐานทฤษฎีการเสริมแรง โดยเชื่อว่า บุคคลมีเหตุผล รู้จักคิดและสามารถ รับข้อมูลข่าวสารสามารถถูกกระตุ้นให้เกิดภาวะการจงใจ ให้สนใจข่าวสารต่าง ๆ สามารถ รู้เนื้อหาข่าวสารและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรปฏิบัติได้ การเรียนรู้ทำให้บุคคลได้รับความ คิดเห็นใหม่ ๆ และการเรียนรู้จะเกิดขึ้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การได้รับการเสริมแรง เมื่อ บุคคลมีประสบการณ์ที่ต่อสิ่งใดเนื่องจากได้รับการเสริมแรง บุคคลจะมีเจตคติทางบวกต่อสิ่งนั้น แต่ถ้านักศึกษามีประสบการณ์ที่ไม่ดีต่อสิ่งใด เพราะเคยได้รับการลงโทษ บุคคลจะมีเจตคติทางลบ ต่อสิ่งนั้น เจตคติเป็นตัวกำหนดเจตนาที่จะกระทำพฤติกรรม และพฤติกรรมก็มีผลต่อเจตคติ หรือความเชื่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช อาจเกิดขึ้นได้จากการที่นัก ศึกษาพยาบาลมีเจตคติทางบวกต่อผู้ป่วยจิตเวช ดังนั้นเขาจะไม่รู้สึกตื่นเต้น หวาดกลัว หรือกังวล เนื่องจากไม่ทราบจะทำอย่างไรเวลาอยู่กับผู้ป่วยรวมทั้งไม่คิดว่าการดูแลผู้ป่วย เป็นสิ่งที่น่าหนักใจแต่ประการใด

นักศึกษาพยาบาลจะค่อย ๆ ตระหนักได้เองว่าตนมีความสามารถเพียงพอในการ ดูแลผู้ป่วยจิตเวช หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือต่อไป นักศึกษาพยาบาลจะเห็นว่า เชื่อว่า มีฯ เฉพาะบุคคลที่มีคุณสมบัติพิเศษเท่านั้นจะดูแลผู้ป่วยจิตเวชได้

2. ผลการวิจัยพบว่าเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช จำแนก ตามอายุและประสบการณ์การเรียนไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาพยาบาล กลุ่มอายุสูงกับกลุ่มอายุต่ำและระหว่างนักศึกษาพยาบาลที่มีประสบการณ์การเรียนกับนักศึกษา พยาบาลที่ไม่มีประสบการณ์การเรียนวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช สอดคล้องกับงาน วิจัยของประคอง กรรณสูตร และอรพินท์ ภิรมชندا (2522, อ้างถึงใน ประคอง กรรณสูตร, 2528) ซึ่งสร้างแบบวัดเจตคติต่อวิชาชีพครู ของนักศึกษาที่เลือกและไม่เลือกวิชาชีพครู และ ครูที่มีประสบการณ์ในการสอน โดยการเปรียบเทียบเจตคติต่อวิชาชีพครูระหว่างนักศึกษาที่ เลือกกับนักศึกษาที่ไม่เลือกวิชาชีพครู นักศึกษาที่เลือกวิชาชีพกับครูที่มีประสบการณ์และนัก ศึกษาที่ไม่เลือกวิชาชีพครูกับครูที่มีประสบการณ์ ปรากฏว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการสอน กลับมีเจตคติทางลบต่อวิชาชีพครูมากกว่านักศึกษาที่เลือกวิชาชีพครู ซึ่งมีเจตคติเฉลี่ยใน ทางลบเช่นกัน และนักศึกษาที่ไม่เลือกวิชาชีพครู กลับมีเจตคติต่อวิชาชีพครูดีกว่านักศึกษาที่ เลือกวิชาชีพครูและครูที่มีประสบการณ์ในการสอน นอกจากนั้น สมหวัง พิริยานุวัฒน์ (2524)

ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบระดับและการเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อวิชาชีพครูและความตั้งใจประกอบวิชาชีพครูระหว่างนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีภูมิลำเนาต่างกัน" ผลการวิจัยพบว่า นิสิตใหม่คณะครุศาสตร์ มีเจตคติต่อวิชาชีพครูในทางบวกและลดลงหลังจากศึกษามาแล้ว 1 และ 2 ภาคเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไพฑูริย์สินลาร์ตัน (2524) วิเคราะห์ว่า ระบบการศึกษาทำให้อุดมคติของผู้เรียนที่มีอยู่สูงจะค่อย ๆ ลดลงตามจำนวนปีที่เพิ่มขึ้น

3. ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาพยาบาลจากทุกสังกัดและทุกภูมิภาคมีเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า นักศึกษาพยาบาลที่มีสังกัดต่างกัน มีภูมิลำเนาต่างกัน มีเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชแตกต่างกัน

จากผลวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า นักศึกษาทุกสังกัดมีเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชไม่แตกต่างกันนั้นอาจกล่าวได้ว่า ส่วนหนึ่งมาจากการจัดการเรียนการสอนที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน อีกทั้งเป็นการแสดงทางอ้อมให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางการศึกษาของพยาบาลวิชาชีพ และนั่นจึงเป็นการเสริมเน้นให้เห็นความสำคัญของการที่ต้องปลูกฝังเจตคติทางบวกแก่นักศึกษายิ่งขึ้น สมกับที่ผู้วิจัยได้พยายามชี้แจงไว้ในความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และสอดคล้องกับที่ วิเชียร ทวีลาภ (2522) แสดงความเป็นห่วงไว้ในข้อสรุปการสัมมนาแผนการศึกษาพยาบาลและการบริหารการพยาบาลแห่งชาติว่ายังไม่สามารถประเมินได้ว่าพยาบาลมีการตัดสินใจในการให้การพยาบาลที่ถูกต้องเหมาะสมสนับสนุนกับคำกล่าวของ สมจิต หนูเจริญกุล (2534) ที่ว่าที่จริงแล้วพยาบาลควรต้องได้รับการเตรียมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติจึงสามารถตัดสินใจในการพยาบาลได้

จึงอาจกล่าวได้ว่า การเตรียมความพร้อมสำหรับเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีคุณภาพต้องเริ่มตั้งแต่เป็นนักศึกษาพยาบาลโดยเฉพาะเจตคติ จากงานวิจัยของ ทศนีย์ รมพิชาติ (2534) พบว่า กลุ่มพยาบาลที่มีเจตคติต่อกระบวนการพยาบาลสามารถชี้กระบวนการพยาบาลและทีมการพยาบาลได้ดีกว่ากลุ่มพยาบาลที่มีเจตคติไม่ดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 อีกทั้งการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างเจตคติต่อวิชาชีพก็ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากต่อการจัดการศึกษาพยาบาลในช่วงทศวรรษหน้าด้วย (ละออ หุตางกูร, 2534) อีกทั้งพยาบาลวิชาชีพยังเป็นเสมือนตัวแทนของนักศึกษาพยาบาลและมีอิทธิพลอย่างมากต่อเจตคติของนักศึกษาพยาบาลและมีอิทธิพลอย่างมากต่อเจตคติของนักศึกษาพยาบาลซึ่งขึ้นสืบปฏิบัติกรพยาบาลในสถานที่

เดียวกันเป็นประจำอีกด้วย

จากผลการเปรียบเทียบเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาลที่มาจากต่างภูมิภาคเนากัน ทั้งภาคเหนือ ใต้ กลาง อีสานและกรุงเทพมหานคร ปรากฏว่า ไม่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับ อรณารต จันทรสุภฤกษ์ (2529) ที่พบว่า ภูมิภาคเนาเป็นตัวแปรภูมิหลังที่ไม่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อการพัฒนาชนบทของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แสดงให้เห็นถึงคากสาวที่ว่าโลกมีขนาดเล็กลง (Globalization) เนื่องจากการสื่อสารและเทคโนโลยีเจริญขึ้น จึงอาจเป็นผลทำให้ไม่มีความแตกต่างระหว่างนักศึกษาที่มาจากต่างภูมิภาคเนากัน เรื่องที่น่าสนใจกว่านี้ก็คือ ความกลมกลืนที่เกิดขึ้น มิใช่เฉพาะในประเทศเท่านั้น จากเกิดศัพท์ที่เรียกว่า การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม (Transculture) ดังนั้นนักศึกษาและนักบริหารการพยาบาลจึงควรเตรียมการรับมือกับเรื่องเหล่านี้ บทบาทของผู้นำการศึกษาและผู้นำทางการบริหารควรมีความเป็นสากลมากขึ้น เพื่อยกระดับการพยาบาลให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก

สังกัดและภูมิภาคเนาถือเป็นตัวแปรภายนอกซึ่งจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมต่อเมื่อตัวแปรนั้นผ่านทางความเชื่อ การประเมินความเชื่อ กลุ่มอ้างอิงและแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง จากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ความเชื่อของกลุ่มอ้างอิงส่งผลต่อเจตคติของบุคคล กลุ่มอ้างอิง หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่บุคคลรับรู้ว่ามีควมสำคัญต่อเขา การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง หมายถึง การรับรู้ของบุคคลว่า ผู้ที่มีความสำคัญต่อเขาคิดว่าเขาควรหรือไม่ควรทำพฤติกรรมนั้น กลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลต่อการทำนายพฤติกรรมและเจตคติที่จะกระทำพฤติกรรมของบุคคลได้อย่างค่อนข้างแม่นยำ ในที่นี้ กลุ่มอ้างอิงที่ทรงอิทธิพลที่สุดของนักศึกษาพยาบาลที่น่าจะเป็นอาจารย์และเพื่อนนักศึกษาด้วยกัน เนื่องจากลักษณะการเรียนการสอนเปิดโอกาสให้ใกล้ชิดคลุกคลีกันมาก ดังนั้นจึงมีการถ่ายทอดข้อมูลและเจตคติที่ต่าง ๆ ได้ง่าย จึงสมควรศึกษาเจตคติของกลุ่มอ้างอิงว่าจะส่งผลต่อเจตคติของนักศึกษาพยาบาลจริงหรือไม่เพียงใด และรวมทั้งศึกษาแนวโน้มในการกระทำพฤติกรรมหรือเจตนาเชิงพฤติกรรมและการกระทำพฤติกรรมตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล เพื่อความสืบเนื่องต่อจากงานวิจัยนี้ต่อไป

4. ผลการวิจัยพบว่า เจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชไม่สัมพันธ์กับอัตมรณทัศน์ของนักศึกษาพยาบาล ไม่สอดคล้องกันกับมตฐานที่ตั้งไว้ว่าเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชมีความสัมพันธ์ทางบวกกับอัตมรณทัศน์ของนักศึกษาพยาบาล

การศึกษาพยาบาลในปัจจุบัน ใช้วิธีสอบคัดเลือกและต้องรับการตรวจร่างกายและ

การสัมภาษณ์ ดังนั้นผู้ที่จะสามารถผ่านเข้ามาเรียนได้จึงเป็นผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนดี ร่างกายแข็งแรง และมีบุคลิกภาพดี แต่เมื่อเข้ามาพบสถานการณ์ที่ใหม่เคยพบได้รับรู้สถานภาพทางวิชาชีพที่บางครั้งรับไม่ได้ เช่น การทำงานที่ไม่สดชื่น ทำให้การมองผู้ป่วยจิตเวชและการดูแลผู้ป่วยจิตเวชไม่สัมพันธ์กับการมองตนเองอีกทั้งงานที่หนักการทำงานที่มีหน้าที่โดยตรงของตน และมีปัญหายุ่งยากในการตัดสินใจทำให้การประเมินผู้ป่วยจิตเวชเป็นไปบนทางลบได้ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้องค์กรวิชาชีพหรือบุคลากรในองค์กรวิชาชีพควรจะดำเนินการยกระดับและพัฒนาสถานภาพของพยาบาลวิชาชีพอันจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจความรู้ความพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนเอง (Herzberg, 1959 อ้างถึงใน ธงชัย สันติวงษ์, 2536 ; Vroom, 1967) เมื่อบุคคลมีความสุขในงานที่ทาก็จะทำให้เกิดเจตคติทางบวกและการคงอยู่ในงาน ดังนั้น ถ้าสามารถปรับระดับสถานภาพทางวิชาชีพได้ดังกล่าว ปัญหาการขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยาบาลวิชาชีพสาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชก็จะไม่เกิดขึ้นและความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวชและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชกับอัตราคนไข้ก็จะ เป็นไปบนทางบวกด้วย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

สำหรับนักการศึกษาพยาบาล

จัดโครงการพิเศษเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวช

สำหรับนักการบริหารพยาบาล

ยกระดับสถานภาพทางวิชาชีพพยาบาลให้เหมาะสมกับลักษณะการทำงานที่หนักเหน็ดเหนื่อยและรับผิดชอบสูง

สำหรับพยาบาลวิชาชีพ

พยาบาลวิชาชีพควรตระหนักถึงบทบาทในฐานะตัวอย่างที่เหมาะสมต่อการเลียนแบบของนักศึกษาพยาบาล

สำหรับการวิจัยต่อไป

1. ศึกษาเจตนาเชิงพฤติกรรมและพฤติกรรมต่อผู้ป่วยจิตเวชและการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาล

2. ศึกษาเจตคติของกลุ่มอ้างอิงที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อผู้ป่วยและต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาล